

ti gredo drugam
Slovenska znanost

o metom
ora tvegati
Zmagovita
arji enačba?
Hevreka
onja se ne hrca
Akademski igra
ali adut družbenega
napredka?

Franci Demšar

Jasna Kontler - Salamon

Slovenska znanost

Znanstvene monografije
Fakultete za management

Glavni urednik
Matjaž Novak

Uredniški odbor
Ana Arzenšek
Štefan Bojnec
Dubravka Celinšek
Armand Faganel
Viktorija Florjančič
Borut Kodrič
Suzana Laporšek
Mirko Markič
Franko Milost
Matjaž Nahtigal
Mitja Ruzzier

Izid je finančno podprla Fakulteta za management Univerze na Primorskem

Izid knjige je finančno podprl raziskovalni inštitut InnoRenew CoE Center odličnosti za raziskave in inovacije na področju obnovljivih materialov in zdravega bivanjskega okolja oziroma Okvirni program Evropske Unije, Obzorje 2020 (H2020 WIDESPREAD-2-Teaming; #739574).

Slovenska znanost

Akademski igra ali adut družbenega napredka

Franci Demšar

Jasna Kontler - Salamon

*Slovenska znanost:
akademska igra ali adut družbenega napredka*

Franci Demšar
Jasna Kontler - Salamon

Uredila · Julija Uršič
Recenzent · Primož Južnič
Risbe, oblikovanje in tehnična ureditev · Alen Ježovnik

Izdala in založila · Založba Univerze na Primorskem
Titov trg 4, 6000 Koper
www.hippocampus.si

Glavni urednik · Jonatan Vinkler
Vodja založbe · Alen Ježovnik
Naklada · 300 izvodov

Koper · 2019

© 2019 Franci Demšar in Jasna Kontler - Salamon

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

001(497.4)(091)

DEMŠAR, Franci

Slovenska znanost : akademska igra ali adut družbenega napredka /
Franci Demšar, Jasna Kontler - Salamon. – Koper : Založba Univerze
na Primorskem, 2019. – (Znanstvene monografije
Fakultete za management Koper)

ISBN 978-961-7055-42-9

1. Kontler-Salamon, Jasna
297686784

Kazalo

- Seznam slik in preglednic · 7
- Uvod · 9
- Glavni mejniki slovenske znanosti do druge svetovne vojne · 11
- 1 Obdobje po drugi svetovni vojni –
kje je bila slovenska znanost leta 1991? · 23**
*Slovenski znanstveniki za mednarodno razumevanje
in priznanje Slovenije · 28*
- 2 Kateri so glavni mejniki v slovenski znanosti po letu 1991? · 31**
V znanosti smo v Evropi · 41
- 3 Vlaganja v raziskave in razvoj · 43**
Doktorji znanosti gredo drugam · 43
Proračuni za znanost · 46
Znanost čaka in zbira obljube · 50
Poslovni sektor · 51
Razvojni vrtilčkarji · 54
- 4 Oblike financiranja znanosti · 57**
Lobiji hočejo svoja »polja« · 58
Projekti in tekmovalnost · 59
Nepotrjena znanstvena odličnost · 62
Programi in stabilnost financiranja · 63
Sklepni dan Hevreke: Trideset najodličnejših · 67
Mladi raziskovalci · 68
Zmagovitega konja se ne brca · 70
Raziskovalna oprema in druga področja financiranja · 72
Gospodarsko raziskovalno partnerstvo se splača · 74
Ocenjevalni postopki · 75
Zgrešeno programsko financiranje · 78
Spodbujanje sodelovanja z gospodarstvom in drugimi deli družbe · 81
Znanost mora tvegati · 82
- 5 Znanstvena odličnost · 85**
Zmagovita enačba? · 88

- 6 Slovenski inovacijski sistem · 91**
Kdaj naš prevod finske pravljice? · 92
 Vloga znanstvene in tehnološke politike · 95
Lepa nevesta ali dota? · 98
 Umestitev raziskav in razvoja v širši družbeni kontekst · 99
Cena zapostavljanja družbenih ved · 101
- 7 Univerze/inštituti · 107**
Raziskovalce zdaj menda vabijo tudi tja, kjer jih prej niso marali · 113
 Mednarodna usmeritev · 116
Dvorezna Busquinova zapuščina · 120
 Transparentnost · 122
Tudi v znanosti ni vse javno · 129
- 8 Avtonomija · 133**
Usodno združevanje · 137
 Enakopravna obravnava vseh in enakopravnost spolov · 138
Ženske prihajajo – mar res? · 139
 Etični standardi in poštenost · 141
Pod žarometom: akademik Jože Toporišič · 142
 Slovenski jezik · 143
Kriza temeljnih vrednot · 145
- 9 Pogled v prihodnost · 149**
Bi morala znanost iz EU? · 149
 Strategije · 150
NRRP kot NLP? · 152
 Kje je Slovenija danes in zakaj bi morale biti znanost in inovacije
 bistvo slovenske razvojne strategije · 155
Ne dotikaj se moje znanosti · 156
 Znanost · 157
Čas za zmerni optimizem · 158
 Prenos znanja na študente in v gospodarstvo · 160
Ni modro hujšati možganov, pravijo znanstveniki · 163
 V gospodarstvu je še vedno premalo doktorjev znanosti · 165
Doktorji znanosti v našem gospodarstvu · 168
 Zakaj imamo nižji odstotek BDP na prebivalca? · 170
Nismo Avstrija. Žal res ne. · 170
- Zahvale · 173
 Znanstvena politika od znotraj in s strani
Primož Južnič · 175
 Pomembnejše okrajšave in kratice · 185
 Literatura · 187

Seznam slik in preglednic

Slike

- 3.1 Višina vlaganj v raziskave in razvoj za Slovenijo in EU-28 · 44
- 3.2 Shematična predstavitev vlaganj v RR pri glavnih deležnikih raziskav in razvoja · 44
- 3.3 Proračunska sredstva, namenjena znanosti (univerzam in inštitutom) za daljše časovno obdobje · 47
- 3.4 Višina vlaganj v raziskave in razvoj v poslovnem sektorju za Slovenijo in EU-28 · 52
- 3.5 Sredstva, ki jih slovenske univerze in inštituti pridobijo iz gospodarstva · 54
- 4.1 Državna sredstva, namenjena raziskovalnim projektom · 61
- 4.2 Razmerje med stabilnim in tekmovalnim načinom financiranja za leto 2008 · 66
- 4.3 Obseg institucionalnega financiranja v milijonih EUR · 67
- 4.4 Število mladih raziskovalcev po letih od začetka (1985) do leta 2017 · 69
- 4.5 Sredstva za raziskovalno opremo v milijonih evrov po petletnih obdobjih · 73
- 5.1 Primerjava citiranosti znanstvenih člankov za Slovenijo in EU-28 iz baze WOS · 86
- 5.2 Število najodmevnejših člankov na milijon prebivalcev v EU in Sloveniji iz baze Scopus · 86
- 5.3 Povprečna citiranost člankov za EU in Slovenijo iz baze WOS · 87
- 6.1 Primerjava med BDP na prebivalca in vlaganji v RR · 92
- 6.2 Evropski inovacijski indeks (primerjava EU in Slovenije) · 95
- 6.3 Število patentnih prijav (primerjava EU in Slovenije) · 95
- 6.4 Globalni indeks konkurenčnosti (primerjava EU-28 in Slovenije) · 100
- 6.5 Globalni indeks konkurenčnosti – primerjava tehnološke usposobljenosti v EU-28 in Sloveniji · 100
- 7.1 Razmerje med izdatki za RR v visokošolskem (univerze) in vladnem (inštituti) sektorju v evropskih državah in EU-28 · 109
- 7.2 Delež financiranja za raziskovanje, namenjen univerzam in raziskovalnim inštitutom · 111

- 7.3 Mednarodna sredstva, ki so jih slovenske univerze in inštituti pridobili med letoma 2005 in 2014 · 118
- 7.4 Višina pridobljenih sredstev 6. in 7. okvirnega programa glede na vložek države, ki je sorazmeren BDP · 119
- 7.5 Kumulativna rast števila slovenskih člankov v mednarodni bazi WOS · 127
- 9.1 Primerjave vlaganj v znanost in znanstvenih rezultatov, vlaganj poslovnega sektorja v RR in rezultatov ter BDP na prebivalca · 155
- 9.2 Delež slovenskih proračunskih izdatkov za znanost glede na EU · 158
- 9.3 Sprememba raziskovalne narave slovenskih univerz z vključitvijo inštitutov v pedagoški proces · 161
- 9.4 Delež slovenskih proračunskih izdatkov za RR v gospodarstvu glede na EU · 166

Preglednice

- 2.1 Seznam glavnih odločevalcev v slovenski znanosti po letu 1991 · 34
- 3.1 Predstavitev denarnega toka pri glavnih deležnikih raziskav in razvoja · 45
- 6.1 »Na kaj smo v Sloveniji najbolj ponosni?« Anketni odgovori v letih 1994, 2003 in 2013 · 101
- 8.1 Jezik objavljanja po vedah – primerjava Slovenije in Finske · 144

Uvod

Iz kakšnih motivov sva se lotila pisati to knjigo, zakaj naj bi znanosti na ta način pogledala v obisti?

Franci Demšar: Od nekdam sem si želel strniti svoje razumevanje delovanja slovenske znanosti in premisliti njegove glavne pomanjkljivosti, hkrati pa predlagati tudi rešitve. Ker je od mojega vodenja ARRS (seznam pomembnejših kratic in okrajšav je na koncu knjige, op. ur.) minilo nekaj let, zdaj to lahko naredim s primerne časovne distance in opozorim tudi na tiste dileme, o katerih v prejšnjih vlogah nisem javno razpravljaj, saj sem ocenil, da bi to lahko oviralo njihovo reševanje in zato ne bi bilo konstruktivno. Knjigo torej jemljem kot priložnost, da povem vse, kar bi bilo po mojem mnenju smiselno ukreniti. Ko sem razmišljal o slovenski znanosti, o njenih problemih in izzivih, sem ugotovil, da so pri nekaterih bistvenih stvareh potrebne spremembe, ki se do zdaj še niso zgodile. Te spremembe so večinoma odvisne od odločitev na ministrski ravni.

V knjigi so zajeti mnogi statistični podatki, a ne z namenom, da bi bili predstavljeni celovito. Bralec več podatkov lahko najde v delu *Znanstveno raziskovanje v Sloveniji* (Sorčan, Demšar in Valenci, 2009), v prispevkih Polone Novak in Stojana Pečlina na spletnih straneh ARRS (<http://www.rrs.gov.si>) ter na spletnih straneh Eurostata (<http://ec.europa.eu/eurostat>). Vpogled v izvirne baze podatkov je za primerjavo Slovenije z drugo državo ali skupino držav seveda nujen. Podatke za Slovenijo v knjigi večinoma primerjam s povprečjem EU-28 oziroma jih postavljam v njegov kontekst.

Statistični podatki so zgovorni, a dopuščajo različne interpretacije. Knjiga je zato zasnovana tako, da je najprej predstavljen določen problem, ki ga analiziram jaz, na koncu pa je osvetljen še s komentarji izjemne novinarki Jasne Kontler - Salamon. Njeni komentarji, ki jih je zadnjih 25 let pisala za časopis *Delo*, se prepletajo s temami posameznih poglavij; širši izbor je naredila avtorica, pri ožjem pa sem sodeloval tudi sam.

Jasna Kontler - Salamon: Leta 1988 sem prišla v *Delovo* znanstveno redakcijo in od takrat pa vse do danes (zadnja leta sicer manj intenzivno) spremljam znanstveno dogajanje. Še zlasti me zanimajo vzgibi in akterji slovenske in evropske znanstvene politike. To je bil tudi eden od dveh ključnih razlogov, da sem se odločila za sodelovanje pri tej knjigi. Z navezovanjem na Demšarjev analitični tekst in zaradi časovne distance se iz mojih komentarjev in drugih novinarskih prispevkov namreč lahko izlušči nova sporočilna vrednost.

Drugi razlog za sodelovanje pa je, da dr. Franciju Demšarju zaupam. V letih, ko je kot prvi direktor vodil ARRS, sem pozorno, tudi kritično spremljala delo agencije in s tem tudi Demšarjevo delo. Sicer pa sem ga spoznala že prej, v času kmalu po osamosvojitvi, ko je na resornem ministrstvu delal kot državni sekretar. Dobila sem vtis, da gre za velikega strokovnjaka, ki nikoli ne popušča pritiskom, se prizadevno zavzema za transparentnost in se ne boji spoprijeti z novimi izzivi.

Komentarji Jasne Kontler - Salamon (tudi Jasna Kontler - Venturini in Jasna Kontler), ki so vključeni v knjigo, so bili med 1. februarjem 1991 in 31. majem 2018 objavljeni v dnevniku Delo, večinoma v prilogi Znanost oziroma v njeni predhodnici Znanje za razvoj. V knjigo je poleg njih vključen še apel, prav tako objavljen v Delu, ki ga je minister Peter Tancig naslovil na znanstvenike takoj po osamosvojitvi Slovenije.

Vsi prispevki so objavljeni z dovoljenjem družbe Delo, d. o. o.